

Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Α΄ υποενότητα: Η γειτονιά της πόλης

- Α. Κατανώ το κείμενο (σελ. 60-61)
- Β. Μελετώ το γραμματικό φαινόμενο (σελ. 62-65)
- Γ. Παράγω γραπτό λόγο (σελ. 65-66)
- Δ. Επεξεργάζομαι τις εργασίες του σχολικού βιβλίου (σελ. 66-71)
- Ε. Εξασκούμε περισσότερο - Εμπεδωτικές ασκήσεις (σελ. 72-72)

Β΄ υποενότητα: Πόλη και πολιτισμός, πόλη και διασκέδαση

- Α. Κατανώ το κείμενο (σελ. 73-76)
- Β. Μελετώ το γραμματικό φαινόμενο (σελ. 76-77)
- Γ. Παράγω γραπτό λόγο (σελ. 77-78)
- Δ. Επεξεργάζομαι τις εργασίες του σχολικού βιβλίου (σελ. 78-83)
- Ε. Εξασκούμε περισσότερο - Εμπεδωτικές ασκήσεις (σελ. 83-84)

Γ΄ υποενότητα: Διαδρομές στην πόλη

- Α. Κατανώ το κείμενο (σελ. 85-87)
- Β. Μελετώ το γραμματικό φαινόμενο (σελ. 88-90)
- Γ. Παράγω γραπτό λόγο (σελ. 90-91)
- Δ. Επεξεργάζομαι τις εργασίες του σχολικού βιβλίου (σελ. 92-100)
- Ε. Εξασκούμε περισσότερο - Εμπεδωτικές ασκήσεις (σελ. 101-101)

Τετράδιο εργασιών (σελ. 102-112)

Α΄ υποενότητα: Η χείτονια της πόλης

A. Κατανοώ το κείμενο

I. Καταλαβαίνω τις δύσκολες λέξεις και φράσεις του κειμένου

έσβησε το σημερινό Κολωνακί... Η συνοικία των παιδικών μου χρόνων είναι αθάνατη: με τη μεταφορική αυτή φράση η συγγραφέας εννοεί ότι, μόλις έκλεισε τα μάτια της, η σημερινή εικόνα του Κολωνακίου, όπου ζει, αντικαταστάθηκε από την εικόνα που κουβαλά στη μνήμη της από τα παιδικά της χρόνια.

Δεξαμενή: περιοχή του Κολωνακίου.

νεοκλασικά σπίτια: διώροφα συνήθως σπίτια που χτίζονταν στην Ελλάδα από τα μέσα περίπου του δέκατου ένατου έως και τις αρχές του εικο-

στού αιώνα σύμφωνα με το νεοκλασικό αρχιτεκτονικό ρυθμό. Τέτοια σπίτια συναντάμε σήμερα σε συνοικίες της Αθήνας, ιδιαίτερα στην Πλάκα και στο Θησείο, και σε πόλεις όπως η Σύρος και το Ναύπλιο, ενώ λίγα έχουν μείνει και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας.

πλανόδιος, -α, -ο (επίθ., πλάνος [= αυτός που περιπλανιέται, που τριγυρίζει] + οδός): αυτός που περιπλανιέται, δηλαδή που τριγυρίζει διαρκώς, στους δρόμους. Το χρησιμοποιούμε συχνά στην έκφραση *πλανόδιοι πωλητές*. Αυτοί είναι επαγγελματίες που δεν έχουν κάποιο σταθερό μαγαζί για να πουλούν τα εμπορεύματά τους, αλλά τα πουλούν γυρίζοντας στους δρόμους και μεταφέροντάς τα με κάποιο όχημα ή στα χέρια, μ' ένα καλάθι κτλ. Παλιότερα υπήρχαν πολλοί πλανόδιοι πωλητές που γυρνούσαν στους δρόμους και ο κόσμος αγόραζε από αυτούς πολλά αναγκαία προϊόντα.

το πανέρι (ουσ.): μεγάλο και ρηχό καλάθι που το χρησιμοποιούσαν κυρίως παλιότερα για να κουβαλούν τρόφιμα.

το σούρουπο (ουσ. χωρίς πληθυντικό αριθμό): το διάστημα της ημέρας αμέσως μετά τη δύση του ήλιου και μέχρι να νυχτώσει τελείως.

ο παγοπώλης (ουσ.): ο επαγγελματίας που πουλά πάγο. Παλιότερα δεν υπήρχαν ηλεκτρικά ψυγεία. Οι άνθρωποι διατηρούσαν τα τρόφιμα σε ψυγεία πάγου, που λέγονταν παγωνιέρες. Εκεί, σ' ένα ειδικό συρτάρι, έβαζαν πάγο, για να μένουν τα τρόφιμα δροσερά και να μη χαλάνε. Τον πάγο αυτό τον αγόραζαν από τον παγοπώλη, που τριγυρνούσε στις γειτονίες της Αθήνας.

της (οδού) Λουκιανού: οδός της Αθήνας, στη συνοικία του Κολωνακίου.

2. Δίνω το νόημα του κειμένου

Το κείμενο «Η παλιά γειτονιά» είναι απόσπασμα από το βιβλίο *Ξανθίππου 5* της Άννας Δειμέζη-Καλιότσου. Στο απόσπασμα αυτό περιγράφονται κάποιες εικόνες από τη ζωή σε μία συνοικία της παλιάς Αθήνας, και συγκεκριμένα στο Κολωνάκι. Η ηρωίδα, κλείνοντας τα μάτια της, θυμάται τη γειτονιά των παιδικών της χρόνων στη Δεξαμενή του Κολωνακίου. Φαντάζεται ότι ξαναβλέπει μπροστά της τα νεοκλασικά κτίρια που στόλιζαν τους δρόμους, τους ανθρώπους, που ήταν μεταξύ τους γνωστοί και φίλοι, τους χωματόδρομους, τους πλανόδιους πωλητές. Ακόμη, φαντάζεται ότι ακούει τις φωνές των παιδιών που έπαιζαν στους δρόμους ξένοιαστα μέχρι να σκοτεινιάσει. Ανάμεσα σε αυτά τα παιδιά ήταν και η ίδια με την αδερφή της. Το παιχνίδι τελείωνε μόλις ακουγόταν η φωνή της μητέρας της, που τις καλούσε στο βραδινό τραπέζι.

β. ΜΕΛΕΤΩ ΤΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

1. Εγκλίσεις του ρήματος

Θυμάμαι ότι:

▶ Κάθε ρήμα, όπως όλες οι λέξεις της γλώσσας μας, έχει τις σημασίες του (μία ή περισσότερες), π.χ. το ρήμα «ποτίζω» σημαίνει ότι ρίχνω νερό σε κάποια φυτά ώστε να μη μαραθούν.

▶ Ας πάρουμε για παράδειγμα το ρήμα ποτίζω με τη σημασία που αναφέραμε παραπάνω και ας προσέξουμε ποιες διαφορές υπάρχουν όταν χρησιμοποιούμε στο λόγο μας αυτό το ρήμα με διαφορετικούς τρόπους. Έτσι:

• Αν πω: «*Σήμερα ο Νίκος πότισε τον κήπο*», μιλάω για κάτι που το παρουσιάζω ως **πραγματικό** και **βέβαιο**. Παρουσιάζουμε δηλαδή ως βέβαιο το γεγονός ότι ο Νίκος σήμερα πότισε τον κήπο.

Πρέπει να προσέξουμε ότι με τον τρόπο αυτό *παρουσιάζουμε* κάτι ως πραγματικό: δηλαδή μπορεί να είναι **αλήθεια** (όταν λέω ότι «*Σήμερα ο Νίκος πότισε τον κήπο*», το λέω γιατί πράγματι είδα το Νίκο να ποτίζει τον κήπο)· μπορεί όμως και να το λέω γιατί θέλω να πω **ψέματα** ή γιατί έχω **λανθασμένη πληροφορία**. Όμως η πρόταση εκφράζει **μια πραγματικότητα έτσι όπως την παρουσιάζει ο ομιλητής** και αυτό είναι που έχει σημασία.

• Αν όμως ο Νίκος πει «*Ας ποτίσω σήμερα τον κήπο*», πάλι μιλάει για την ίδια ενέργεια, για το πότισμα, αλλά εδώ δεν την παρουσιάζει σαν ένα πραγματικό και βέβαιο γεγονός. Μέχρι την ώρα που μιλάει, αυτό που δηλώνει το ρήμα **δεν έχει γίνει πραγματικότητα** και **δεν είναι βέβαιο αν θα γίνει**. Σε αυτή την πρόταση, λοιπόν, το ρήμα **ας ποτίσω** δείχνει απλώς μια **ευχή** ή **επιθυμία** ή μια **απόφαση** να κάνει κάτι.

• Όταν όμως η μητέρα φωνάζει στο Νίκο: «*Πότισε τον κήπο σήμερα!*», και πάλι δε γνωρίζουμε αν τελικά ο Νίκος θα ποτίσει τον κήπο. Πρέπει να προσέξουμε ότι, ενώ στην προηγούμενη περίπτωση εκφράζεται η επιθυμία να κάνει κάποιος κάτι ή να γίνει κάτι, εδώ εκφράζεται η **προσταγή** ή η **έντονη παράκληση** ενός ανθρώπου προς τον άλλο (εδώ της μητέρας προς το Νίκο).

► Για να εκφράσουμε στη γλώσσα μας τις παραπάνω περιπτώσεις, χρησιμοποιούμε το ρήμα σε διάφορες μορφές που ονομάζονται **εγκλίσεις**. Οι εγκλίσεις του ρήματος είναι τρεις:

η **οριστική**, η **υποτακτική** και η **προστακτική**.

Ανακεφαλαιώνοντας, μπορούμε να πούμε ότι:

<p>Χρησιμοποιούμε την οριστική:</p> <p>Όταν μιλάμε για ένα γεγονός που παρουσιάζουμε ως πραγματικό στο παρόν, στο παρελθόν και στο μέλλον. Η πρόταση μπορεί να είναι καταφατική ή αρνητική. Όταν η πρόταση είναι αρνητική, βάζουμε μπροστά από το ρήμα το μόριο δε(ν).</p>	<p>Παραδείγματα</p> <p>– Η στάση του λεωφορείου είναι έξω από την πολυκατοικία μας.</p> <p>– Ο Γιάννης δε φέρθηκε καλά.</p>
<p>Χρησιμοποιούμε την υποτακτική:</p> <p>Όταν μιλάμε για κάτι που θέλουμε ή περιμένουμε να γίνει. Συνοδεύεται συνήθως από λέξεις όπως ας, να, για να, όταν κτλ. Όταν η πρόταση είναι αρνητική και εκφράζει κάτι που δε θέλουμε, βάζουμε ακριβώς πριν από το ρήμα το μόριο μη(ν). Όταν η πρόταση είναι αρνητική και εκφράζει κάτι που δεν περιμένουμε, βάζουμε ακριβώς πριν από το ρήμα το μόριο δε(ν).</p>	<p>Παραδείγματα</p> <p>– Παιδιά, ας ζωγραφίσουμε.</p> <p>– Οι γονείς μου σκέφτηκαν να μην πάμε φέτος διακοπές στο χωριό.</p> <p>– Αν δεν έρθει, θα πάω μόνος μου σινεμά.</p>
<p>Χρησιμοποιούμε την προστακτική:</p> <p>Όταν μιλάμε και θέλουμε να διατάξουμε κάποιον, να παρακαλέσουμε κάποιον, να ζητήσουμε την άδεια ή να εκφράσουμε μια ευχή. Όταν η πρόταση είναι αρνητική, χρησιμοποιούμε τους τύπους της υποτακτικής βάζοντας μπροστά το μη(ν) ή το να μη(ν)</p>	<p>Παραδείγματα</p> <p>– Πρώτα χρωμάτισε την πέτρα και μετά ζωγράφισέ την.</p> <p>– Μη θορυβείτε τις ώρες κοινής ησυχίας.</p> <p>– Να μην πιστεύεις ό,τι σου λένε.</p> <p>– Μην κάνεις ότι δεν καταλαβαίνεις.</p>

2. Πώς σχηματίζουμε τον ενεστώτα και τον αόριστο σε όλες τις εγκλίσεις των ρημάτων της α' συζυγίας (ρήματα σε -ω, -ομαι)

Θυμάμαι:

► Στην α' συζυγία ανήκουν τα ρήματα που στο α' πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα τονίζονται στην παραλήγουσα στην ενεργητική φωνή (π.χ. δέ-νω) και στην προπαραλήγουσα στην παθητική (π.χ. δένομαι).

Ας δούμε, για παράδειγμα, το ρήμα **ντύνω**.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ			ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ		
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ			ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ		
Οριστική	Υποτακτική (ας, να, για να)	Προστακτική	Οριστική	Υποτακτική (ας, να, για να)	Προστακτική
ντύνω	ντύνω	—	ντύνομαι	ντύνομαι	—
ντύνεις	ντύνεις	ντύνε	ντύνεσαι	ντύνεσαι	(ντύνου)
ντύνει	ντύνει	—	ντύνεται	ντύνεται	—
ντύνουμε	ντύνουμε	—	ντυνόμαστε	ντυνόμαστε	—
ντύνετε	ντύνετε	ντύνετε	ντύνεστε	ντύνεστε	ντύνεστε
ντύνουν	ντύνουν	—	ντύνονται	ντύνονται	—
ΑΟΡΙΣΤΟΣ			ΑΟΡΙΣΤΟΣ		
Οριστική	Υποτακτική (ας, να, για να)	Προστακτική	Οριστική	Υποτακτική (ας, να, για να)	Προστακτική
έντυσα	ντύσω	—	ντύθηκα	ντυθώ	—
έντυσες	ντύσεις	ντύσε	ντύθηκες	ντυθείς	ντύσου
έντυσε	ντύσει	—	ντύθηκε	ντυθεί	—
ντύσαμε	ντύσουμε	—	ντυθήκαμε	ντυθούμε	—
ντύσατε	ντύσετε	ντύστε	ντυθήκατε	ντυθείτε	ντυθείτε
έντυσαν	ντύσουν	—	ντύθηκαν	ντυθούν	—

Ας δούμε και το ρήμα **δροσίζω**.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ			ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΦΩΝΗ		
ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ			ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ		
Οριστική	Υποτακτική (ας, να, για να)	Προστακτική	Οριστική	Υποτακτική (ας, να, για να)	Προστακτική
δροσίζω	δροσίζω	—	δροσίζομαι	δροσίζομαι	—
δροσίζεις	δροσίζεις	δρόσιζε	δροσίζεσαι	δροσίζεσαι	(δροσίζου)
δροσίζει	δροσίζει	—	δροσίζεται	δροσίζεται	—
δροσίζουμε	δροσίζουμε	—	δροσιζόμαστε	δροσιζόμαστε	—
δροσίζετε	δροσίζετε	δροσίζετε	δροσίξεστε	δροσίξεστε	δροσίξεστε
δροσίζουν	δροσίζουν	—	δροσίζονται	δροσίζονται	—
ΑΟΡΙΣΤΟΣ			ΑΟΡΙΣΤΟΣ		
Οριστική	Υποτακτική (ας, να, για να)	Προστακτική	Οριστική	Υποτακτική (ας, να, για να)	Προστακτική
δρόσισα	δροσίσω	—	δροσίστηκα	δροσιστώ	—
δρόσισες	δροσίσεις	δρόσισε	δροσίστηκες	δροσιστείς	δροσίσου
δρόσισε	δροσίσεις	—	δροσίστηκε	δροσιστεί	—
δροσίσαμε	δροσίσουμε	—	δροσιστήκαμε	δροσιστούμε	—
δροσίσατε	δροσίσετε	δροσίστε	δροσιστήκατε	δροσιστείτε	δροσιστείτε
δρόσισαν	δροσίσουν	—	δροσίστηκαν	δροσιστούν	—

Γ.

Παράγω γραπτό λόγο

• Μαθαίνω πώς να δίνω οδηγίες

Ποιες εγκλίσεις χρησιμοποιούμε για να δώσουμε οδηγίες

1. Οριστική ενεστώτα:

Όταν θέλουμε να περιγράψουμε σε κάποιον τι να κάνει και με πολύ ευγενικό τρόπο του ζητάμε να το κάνει.

Π.χ.: Διασχίζουμε το δρόμο πολύ προσεκτικά.

Δε γράφουμε στον πίνακα.

Διαβάζουμε βιβλία στις καλοκαιρινές διακοπές.

Προσέχουμε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση η οριστική δε χρησιμοποιείται για να παρουσιάσει κάτι πραγματικό, αλλά με τη σημασία της υποτακτικής ή της προστακτικής (όταν π.χ. λέμε: «*Διασχίζουμε το δρόμο πολύ προσεκτικά*», εννοούμε «*Να διασχίζετε το δρόμο πολύ προσεκτικά*»).

II. Υποτακτική ενεστώτα και αορίστου:

Όταν θέλουμε να συμβουλέψουμε κάποιον τι να κάνει ή τι να μην κάνει.

Π.χ.: *Να διασχίζετε το δρόμο πολύ προσεκτικά.*

Να προσέχεις τα λόγια σου.

Να διαβάζετε βιβλία στις καλοκαιρινές διακοπές.

Να μη γράψετε στον πίνακα.

III. Προστακτική ενεστώτα και αορίστου:

Όταν θέλουμε να δώσουμε σε κάποιον μια εντολή ή να του ζητήσουμε να κάνει κάτι. Στην περίπτωση της αρνητικής εντολής χρησιμοποιούμε την υποτακτική με το μη (περίπτωση II).

Π.χ.: *Πρόσεχε τα λόγια σου!*

Χτυπήστε το κουδούνι και περιμένετε να σας ανοίξουν.

Διαβάζετε βιβλία στις καλοκαιρινές διακοπές.

Δ. Επεξεργάζομαι τις εργασίες του σχολικού βιβλίου

1. [... Προσέχοντας τις μαυρισμένες λέξεις και φράσεις, μπορείτε να συζητήσετε για τις διαφορές που υπάρχουν με τη ζωή σε μια πόλη σήμερα. Συμβουλευτείτε τον πίνακα και σκεφτείτε και άλλες διαφορές που μπορεί να υπάρχουν. [...]

Μερικές δεκαετίες παλαιότερα, οι άνθρωποι των πόλεων ζούσαν σε μονοκατοικίες και νεοκλασικά σπίτια με κεραμιδένιες στέγες, πέτρινες αυλές και ολάνθιστους κήπους με ευωδιαστά λουλούδια. Σήμερα στη θέση των μονοκατοικιών βρίσκουμε πολυώροφες πολυκατοικίες, όπου κυριαρχεί το μπετόν, και κάποιες πιλοτές που προσπαθούν να παίξουν το ρόλο της χαμένης αυλής.

Παλιά οι γείτονες γνωρίζονταν μεταξύ τους και πολλές φορές ήταν φί-

λοι. Μαζεύονταν στα πεζοδρόμια και στα κεφαλόσκαλα των σπιτιών για να συζητήσουν τα γεγονότα της ημέρας που πέρασε και μοιράζονταν τις χαρές και τις λύπες τους. Αντίθετα, τώρα που οι άνθρωποι ζουν σε πολυκατοικίες, ο γείτονας της διπλανής πόρτας συχνά είναι άγνωστος.

Πριν από μερικές δεκαετίες οι περισσότεροι δρόμοι ήταν χωματόδρομοι και κυκλοφορούσαν πολύ λίγα αυτοκίνητα. Αυτό δυσκόλευε τους ανθρώπους στις καθημερινές μετακινήσεις τους. Ήταν όμως η χαρά των παιδιών, αφού μπορούσαν να παίζουν στους δρόμους με ασφάλεια. Στους σύγχρονους ασφαλτοστρωμένους δρόμους κυκλοφορούν πολλά αυτοκίνητα, φανάρια αναβοσβήνουν, αλλά κανείς δε βλέπει πια παιδιά να παίζουν.

Και αν η γιαγιά μας έβγαινε τα πρωινά για ν' αγοράσει ό,τι χρειαζόταν από τους πλανόδιους πωλητές, σήμερα βρίσκει τα πάντα στο σούπερ μάρκετ της γειτονιάς.

ΑΛΛΟΤΕ	ΤΩΡΑ
Νεοκλασικά σπίτια (μονοκατοικίες)	Πολυκατοικίες, ουρανοξύστες
Κάθε πόρτα κι ένας φίλος	Οι γείτονες, ακόμα και οι ένοικοι της ίδιας πολυκατοικίας, συχνά δε γνωρίζονται καν μεταξύ τους
Χωματόδρομοι	Ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι και λεωφόροι (ταχείας κυκλοφορίας)
Πλανόδιοι πωλητές	Εμπορικά καταστήματα, πολυκαταστήματα, εμπορικά κέντρα
Τα παιδιά παίζουν στους δρόμους (δεν περνάνε αυτοκίνητα)	Τα παιδιά παίζουν στα διαμερίσματα και σε οργανωμένους παιδότοπους (στους δρόμους κυκλοφορούν αυτοκίνητα)

• Άλλες διαφορές που μπορεί να υπάρχουν είναι οι εξής:

- ▶ Οι αυλές και οι κήποι έχουν αντικατασταθεί από τα μπαλκόνια και τις πιλοτές.
- ▶ Άλλοτε η πόλη ήταν γεμάτη χρώματα και ευωδιές, σήμερα την πνίγουν το νέφος και τα καυσαέρια.
- ▶ Παλιά οι άνθρωποι ήταν πιο ήρεμοι, δεν είχαν άγχος. Τώρα είναι πάντα βιαστικοί και γεμάτοι εκνευρισμό.

- ▶ Παλιότερα οι οικογένειες είχαν πολλά παιδιά και μαζί τους ζούσαν ο παππούς και η γιαγιά. Η μητέρα δεν εργαζόταν. Τα μέλη της οικογένειας περνούσαν πολλές ώρες μαζί. Σήμερα μια οικογένεια έχει συνήθως ένα ή δυο παιδιά. Ο παππούς και η γιαγιά ζουν τις περισσότερες φορές στο δικό τους σπίτι. Ο πατέρας και η μητέρα εργάζονται πολλές ώρες έξω από το σπίτι. Έτσι, συχνά, τα μέλη της οικογένειας περνούν πολύ λίγες ώρες μαζί.
- ▶ Παλιότερα τα παιδιά έπαιζαν στην αλάνα της γειτονιάς, ενώ κάποιες φορές έρχονταν στη γειτονιά πλανόδιοι που έπαιζαν Καραγκιόζη ή κουκλοθέατρο, για να τα διασκεδάσουν. Σήμερα δεν υπάρχουν αλάνες και τα παιδιά παίζουν στο δωμάτιό τους μόνα τους ή με φίλους τους, με πλαστικά παιχνίδια που αγοράζουν από πολυκαταστήματα ή με ηλεκτρονικά παιχνίδια στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές και στα κινητά τηλέφωνα. Μερικές φορές πηγαίνουν και σε οργανωμένους παιδότοπους. Εκτός από τα παιχνίδια, έχουν την ευκαιρία να πάνε στο θέατρο, στον κινηματογράφο, να επισκεφθούν μουσεία και να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά προγράμματα.
- ▶ Παλιότερα δεν υπήρχαν σχολεία σε όλες τις γειτονιές. Πολλές φορές τα παιδιά έπρεπε να περπατήσουν μια μεγάλη απόσταση για να πάνε στο σχολείο.

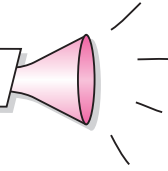
• Τι σας αρέσει και τι δε σας αρέσει περισσότερο στη ζωή σε μια σύγχρονη πόλη;

- ▶ Στη ζωή της σύγχρονης πόλης μού αρέσει περισσότερο που μπορώ να διασκεδάζω με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Μπορώ να πηγαίνω στο θέατρο, στον κινηματογράφο, να επισκέπτομαι μουσεία και να μαθαίνω πολλά πράγματα παρακολουθώντας τα ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματά τους. Δε μου αρέσει που δεν μπορώ να βγω έξω και να παίξω στη γειτονιά μου, αφού οι δρόμοι είναι γεμάτοι από αυτοκίνητα.

2. Ο θόρυβος που χαρακτηρίζει τη ζωή στην πόλη στη γλώσσα της επιστήμης ονομάζεται **ηχορύπανση**. Στο παρακάτω κείμενο δίνονται οδηγίες για το τι πρέπει ή δεν πρέπει να κάνουμε για να αντιμετωπίσουμε την ηχορύπανση. Τα ρήματα που είναι μαυρισμένα λένε τι δεν πρέπει να κά-

νομε. Μπορείτε να ξαναγράψετε το παρακάτω κείμενο με διαφορετικούς τρόπους, σύμφωνα με το παράδειγμα;

Μικρός οδηγός κατά της ηχορύπανσης

- **Μην ακούτε** μουσική με τον ήχο στη διαπασών.
 - **Να μην ακούτε** μουσική με τον ήχο στη διαπασών.
 - **Δεν ακούμε** μουσική με τον ήχο στη διαπασών.
-
- **Χαμηλώνετε** την ένταση του ήχου της τηλεόρασης. **Μη βλέπετε** τηλεόραση στο μπαλκόνι σας, γιατί ο θόρυβος ενοχλεί τους γείτονες.
 - **Να χαμηλώνετε** την ένταση του ήχου της τηλεόρασης. **Να μη βλέπετε** τηλεόραση στο μπαλκόνι σας, γιατί ο θόρυβος ενοχλεί τους γείτονες.
 - **Χαμηλώνουμε** την ένταση του ήχου της τηλεόρασης. **Δε βλέπουμε** τηλεόραση στο μπαλκόνι μας, γιατί ο θόρυβος ενοχλεί τους γείτονες.
-
- **Μη φωνάζετε** δυνατά όταν είστε σε χώρο με άλλους ανθρώπους.
 - **Να μη φωνάζετε** δυνατά όταν είστε σε χώρο με άλλους ανθρώπους.
 - **Δε φωνάζουμε** δυνατά όταν είμαστε σε χώρο με άλλους ανθρώπους.
-
- **Τηρείτε** τον κανονισμό για τις ώρες κοινής ησυχίας.
 - **Να τηρείτε** τον κανονισμό για τις ώρες κοινής ησυχίας.
 - **Τηρούμε** τον κανονισμό για τις ώρες κοινής ησυχίας.

3. Αφού γράψετε τα κείμενά σας, τοποθετήστε στην κατάλληλη θέση τα ρήματα στον παρακάτω πίνακα:

Ενεστώτας οριστικής	Ενεστώτας προστακτικής	Ενεστώτας υποτακτικής
δεν ακούμε		να μην ακούτε, μην ακούτε
χαμηλώνουμε	χαμηλώνετε	να χαμηλώνετε
δε βλέπουμε		να μη βλέπετε, μη βλέπετε
δε φωνάζουμε		να μη φωνάζετε, μη φωνάζετε
τηρούμε	τηρείτε	να τηρείτε

• Τι παρατηρείτε; Με ποια έγκλιση χρησιμοποιούμε το **δε(ν)** και με ποιό το **μη(ν)**;

Στην οριστική έγκλιση, όταν η πρόταση είναι αρνητική, βάζω μπροστά το αρνητικό μόριο **δε(ν)** (π.χ.: *δεν ακούμε, δε βλέπουμε*). Στην υποτακτική, όταν η πρόταση είναι αρνητική, χρησιμοποιούμε το αρνητικό μόριο **μη(ν)** (π.χ.: *να μην ακούτε, μην ακούτε*) όταν εκφράζουμε αποτροπή, απαγόρευση κτλ. Όταν όμως η υποτακτική χρησιμοποιείται αρνητικά σε δευτερεύουσες προτάσεις για να εκφράσει κάτι που περιμένουμε να γίνει, χρησιμοποιούμε την άρνηση **δε(ν)** (π.χ. *Αν δεν έρθει...*). Η προστακτική δε χρησιμοποιείται ποτέ σε άρνηση (π.χ. ποτέ δε λέμε: *Μη βλέπε, Μη φώναζε, Μην άκου*). Οι τύποι της δηλαδή χρησιμοποιούνται μόνο καταφατικά και, όταν θέλουμε να εκφράσουμε απαγόρευση, αποτροπή, χρησιμοποιούμε τους τύπους της υποτακτικής με το μη(ν).

4. Ας θυμηθούμε ότι, ενώνοντας δύο λέξεις, μπορούμε να φτιάξουμε μια καινούρια σύνθετη λέξη. Μπορείτε να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις με αυτές που σας δίνουμε παρακάτω και να γράψετε με απλά λόγια τη σημασία τους; Προσέξτε τις αλλαγές που χρειάζεται μερικές φορές να κάνουμε στη θέση του τόνου. Χρησιμοποιήστε το λεξικό σας:

α' συνθετικό	β' συνθετικό	σύνθετη λέξη	και η σημασία της
ήχος	γράφω	ηχογραφώ	καταγράφω τον ήχο πάνω σ' ένα κατάλληλο υλικό, ικανό να τον διατηρεί και να τον αναπαράγει
ήχος	μόνωση	ηχομόνωση	η κάλυψη ενός χώρου με ειδικά υλικά, ώστε να μην ακούγονται μέσα θόρυβοι προερχόμενοι απ' έξω ούτε έξω θόρυβοι που γίνονται μέσα στο χώρο αυτόν
ήχος	χρώμα	ηχόχρωμα	η ξεχωριστή ποιότητα που έχει ένας ήχος
ήχος	μέτρο	ηχόμετρο	το ειδικό όργανο με το οποίο μετράμε την ένταση, το ύψος και τη διάρκεια του ήχου
ήχος	λήπτης	ηχολήπτης	ο τεχνικός που είναι υπεύθυνος για την ηχογράφηση συνήθως σε μια κινηματογραφική ταινία, σε μια τηλεοπτική εκπομπή κτλ.

5. Χωριστείτε σε τρεις ομάδες. Βρείτε από το Ανθολόγιο τα ποιήματα: *Ο κορυδαλλός*, σελ. 83, *Τα βουνά*, σελ. 130, και *Οι γκιόνηδες*, σελ. 143. Απαγγείλτε και ηχογραφήστε τα. Μπορείτε να ηχογραφήσετε ήχους πουλιών ή άλλους ήχους της φύσης ή της πόλης και να τους συνδυάσετε με την απαγγελία σας.

Μερικοί από τους ήχους που μπορώ να βρω και να ηχογραφήσω για καθένα από τα κείμενα του Ανθολογίου είναι:

« Ο κορυδαλλός »:	<ul style="list-style-type: none"> • θρόισμα φύλλων, κελαηδίσματα πουλιών, γέλιο • μικρού παιδιού
« Τα βουνά »:	<ul style="list-style-type: none"> • βραχνή φωνή, (προσωποποίηση της γέρικης κορφής) • παραμιλητό γυναίκας στον ύπνο της (προσωποποίηση της άλλης κορφής, πιο χαμηλά) • ήχος ανέμου που περνά μέσα από καλάμιές, φωνές ανθρώπων που συζητούν δυνατά (προσωποποίηση των τριών κορφών), • ψιθυριστή φωνή (προσωποποίηση του ξεχωριστού βουνού)
« Οι γκιόνηδες »:	<ul style="list-style-type: none"> • φωνή γκιόνη, φωνή κουκουβάγιας, κελάηδισμα • αηδονιού

• Διαλέξτε από τις λέξεις που φτιάξατε αυτές που ταιριάζουν και συμπληρώστε το κείμενο:

Το στούντιο είναι ένας χώρος με πολύ καλή **ηχομόνωση** για να μην ακούγονται ήχοι από το περιβάλλον την ώρα της **ηχογράφησης**. Ο **ηκολήπτης** είναι υπεύθυνος για την εγγραφή του ήκου μιας τηλεοπτικής εκπομπής ή μιας κινηματογραφικής ταινίας αλλά και για να **ηχογραφήσει** ένα ψηφιακό δίσκο (σιντί) μουσικής προσέχοντας την ποιότητα του ήκου. Στη διάθεσή του έχει πολλά όργανα, όπως το **ηχόμετρο**, με το οποίο υπολογίζει το ύψος, την ένταση και τη διάρκεια του ήκου.

Ε.

Εξασκούμε περισσότερο – Εμπεδωτικές ασκήσεις

1. Οι ακόλουθες προτάσεις ζητάνε από κάποιους να κάνουν κάτι. Χρησιμοποίησε όποιους τύπους της οριστικής, της υποτακτικής και της προστακτικής μπορούν να σε βοηθήσουν για να γράψεις τις προτάσεις και με άλλους τρόπους.

- «Φρέσκα ψάρια, πάρτε φρέσκα ψάρια!»

.....
.....

- «Γιαούρτι πρόβειοοο!» (Ελλειπτική πρόταση – να εννοηθεί το ρήμα **αγοράζω**)

.....
.....

- «Φροσούλα, Αννούλα, ελάτε, τρώμε!»

.....
.....

2. Ξαναγράψω τις παρακάτω οδηγίες χρησιμοποιώντας τους τύπους της υποτακτικής και της προστακτικής που ταιριάζουν.

- Κατεβαίνουμε τις σκάλες με προσοχή.

..... (υποτακτική ενεστ.)

..... (προστακτική ενεστ.)

- Συνεχίζουμε το παιχνίδι.

..... (υποτακτική αορ.)

..... (προστακτική αορ.)

- Περιμένουμε τη σειρά μας στο κυλικείο.

..... (υποτακτική ενεστ.)

..... (προστακτική ενεστ.)

Β΄ υποενότητα: Πόλη και πολιτισμός, πόλη και διασκέδαση

Α. Κατανού το κείμενο

1. Παιχνίδια πολιτισμού

1. Καταλαβαίνω τις δύσκολες λέξεις και φράσεις του κειμένου

ο **πολιτισμός** (ουσ.): όλα όσα δημιουργούν οι άνθρωποι σε μια ορισμένη χώρα ή εποχή προσπαθώντας να κάνουν καλύτερη τη ζωή τους και να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους. Πέρα από τις καθημερινές τους ανάγκες, οι άνθρωποι θέλουν να διασκεδάζουν, να εκφράζουν τα συναισθήματά τους, να βλέπουν γύρω τους ωραία πράγματα. Πολιτισμός είναι τόσο τα διάφορα μηχανήματα και τα κτίρια, όσο και τα λογοτεχνικά έργα, το θέατρο, ο κινηματογράφος, η μουσική, τα έργα ζωγραφικής κ.ά.

μυώ (ρήμ.): αποκαλύπτω σε κάποιον τα μυστικά μιας θρησκείας, μιας λατρείας ή μιας οργάνωσης, που μόνο λίγοι άνθρωποι τα γνωρίζουν, ώστε να γίνει κι αυτός μέλος της, π.χ. *Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία*. Μια δεύτερη σημασία της λέξης, που είναι και αυτή που περιέχει το κείμενό μας, είναι ότι διδάσκω σε κάποιον τα μυστικά μιας τέχνης, μιας επιστήμης, ενός επαγγέλματος κτλ., π.χ. *Ο πατέρας του τον μύησε στην τέχνη της ξυλοναυπηγικής*.

πολιτιστική μας κληρονομιά: όλα τα πνευματικά και καλλιτεχνικά έργα των προγόνων μας, όπως λογοτεχνικά κείμενα, έργα ζωγραφικής, γλυπτά, κτλ., καθώς και οι παραδόσεις και τα ήθη και έθιμα που περνούν από γενιά σε γενιά.

αναδεικνύω (ρήμ.): κάνω γνωστό κάτι που δεν το ξέρουν ακόμα πολλοί άνθρωποι, π.χ.: *Πρέπει να αναδειξουμε τις ομορφιές της πατρίδας μας*.

λαϊκός πολιτισμός: ο πολιτισμός που προέρχεται από το λαό, είναι δημιουργημά του, τον εκφράζει και απευθύνεται σ' αυτόν.

αναπλάθω (ρήμ.): ξαναφτιάχνω κάτι δίνοντάς του μια νέα μορφή, που πολλές φορές είναι καλύτερη από αυτή που είχε πριν, π.χ. *Μια αντιπροσω-*

πεία δασκάλων και μαθητών ζήτησε από το δήμο να αναπλάσει το χώρο γύρω από το σχολείο.

το σκηνικό (ουσ.): η διακόσμηση, τα αντικείμενα που υπάρχουν στη σκηνή του θεάτρου κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης θεατρικής πράξης και βοηθούν να μεταφερθούμε στο χώρο και στο χρόνο που διαδραματίζεται το έργο. Συνήθως χρησιμοποιούμε τη λέξη στον πληθυντικό (τα σκηνικά) και εννοούμε ολόκληρη τη διακόσμηση μιας θεατρικής παράστασης, που την ετοιμάζει ένας ειδικός καλλιτέχνης, ο σκηνογράφος. Στο κείμενό μας σκηνικό λέγεται μεταφορικά το περιβάλλον μέσα στο οποίο συμβαίνουν διάφορα γεγονότα.

«Βιβλία, κινηματογράφος, αρχαία και βυζαντινά βιβλία... λαϊκός πολιτισμός... δημιουργούν ένα νέο σκηνικό»: η φράση αυτή σημαίνει πως η έκθεση καλεί τα παιδιά να γνωρίσουν όλα αυτά τα πολιτιστικά στοιχεία (τα βιβλία, τον κινηματογράφο, το λαϊκό πολιτισμό) παίζοντας και συμμετέχοντας. Έτσι, τα παιδιά μπορούν με τη φαντασία τους να δημιουργήσουν από αυτά τα στοιχεία κάτι καινούριο.

2. Δίνω το νόημα του κειμένου

Το κείμενο που βρίσκουμε στην αφίσα με τίτλο «Παιχνίδια πολιτισμού» απευθύνεται στα παιδιά, στους νέους και στις νέες, με σκοπό να τους πληροφορήσει και να τους προσκαλέσει σε μία σειρά πολιτιστικών εκδηλώσεων που διοργανώνει το Υπουργείο Πολιτισμού. Το κείμενο της αφίσας περιγράφει με συντομία τις εκδηλώσεις και μας πληροφορεί για το πότε και πού θα γίνουν.

Στόχος αυτής της διοργάνωσης είναι να γνωρίσουν οι νέοι την πολιτιστική μας κληρονομιά, δηλαδή τον πολιτισμό που έχουμε κληρονομήσει από τους προγόνους μας, από την αρχαία και τη βυζαντινή έως και τη νεότερη εποχή.

Οι επισκέπτες δε θα είναι απλοί θεατές που θα μάθουν μόνο μερικά πράγματα για τον πολιτισμό, αλλά θα συμμετέχουν με το δικό τους δημιουργικό τρόπο, χρησιμοποιώντας το ταλέντο, τη φαντασία ή τη σκέψη τους. Γι' αυτό και η έκθεση αυτή ονομάζεται «Παιχνίδια πολιτισμού».